

Allmänt om Fästingen

Källor:

Rolf Gustafsson, Docent Infektionssjukdomar, Karolinska Institutet samt medicinsk direktör på Baxter.
Lars Åke Jansson, Biolog Naturhistoriska Riksmuseet.

Fästingen

Fästingen har funnits i ca 100 miljoner år. Den är ett leddjur och besläktad med kvalster och andra spindeldjur. Fästingen har inga ögon men har förmåga att känna dofter och rörelser i vegetationen. Den har också förmågan att känna värmeutstrålningen och koldioxiden som offret utsöndrar via utandningsluften. Det finns 100-tals olika arter över hela världen. I norden kanske det finns ett 15-tal arter. Den vanligaste fästingen i Sverige heter *Ixodes ricinus*.

Fästingen genomgår tre stadier under sin utveckling och måste i varje stadium suga blod vilket är det enda dom behöver för att utvecklas vidare. Både hanen och honan suger blod. Fästingens olika stadium är:

- Ägg. Honan lägger 1000-3000 ägg på marken och dör därefter.
- Larv. Ljusbrun bakkropp och är ca 0,1 - 0,2 mm stor.
- Nymf. Lite mörkare bakkropp och är ca 1,5 mm stor.
- Vuxen fästing. Honorna har rödbrun bakkropp och är 3-4 mm stor medan hanarna har helsvart bakkropp och är 2-3 mm stor.

Källa: www.doktorn.com

Det är inte helt uppenbart vilken nytta som fästingen har. Fästingen är inte huvudfödan för något djur men dom utgör föda för en del fåglar och även parasitsteklar. Fästingen kan vara viktig och spela en roll genom att bidrar till den ekologiska balansen.

Den absolut viktigaste födokällan för fästingar är smågnagare d.v.s. skogsmöss, sorkar och liknade men ibland så får också människor duga. Orsaken till att den del människor får fler fästingar på sig än andra har inte med blodgrupp att göra. Den troliga orsaken ligger nog i fästingens förmåga att känna dofter och rörelser i vegetationen och att den känner värmeutstrålningen och koldioxiden som offret utsöndrar via utandningsluften. När ett offer stryker förbi så sträcker fästingen ut frambenen och griper tag i det.

Fästingen kan sprida många olika smittor som kanske inte gör oss människor sjuka men som kan infektera smågnagarna. Vid år då det är mycket smågnagare så kan fästingen smitta smågnagarna så att många av dom får sjukdomar och dör.

Vi människor kan bli smittade med ett flertal sjukdomar av fästingbettet som Borrelia - orsakad av bakterien *Borrelia* -, Ehrlichios - orsakad av mikroorganismen *Ehrlichia* -, TBE - ett virus - samt en del andra sjukdomar såsom harpest. I detta dokument behandlas endast *Borrelia* och TBE.

Fästingen har svårt att förflytta sig och tar därför hjälp av sina värdjur som kan transportera dom miltals. Värdjuren är rådjur, älg fåglar m.m. Ett rådjur kan bära på över 2000 fästingar. Rådjuren kan inte smitta fästingen med *Borrelia* bakterien eller TBE viruset utan det är smågnagarna som gör det. *Borrelia* bakterien och TBE viruset blir så utspädd i blodcirkulationen hos de stora djuren, som rådjur är,

så det räcker inte till att smitta rådjuret. Man brukar säga att rådjuren är en förstärkarvärld d.v.s. många rådjur innebär att vi får många fästingar.

Fästingsäsongen varar vanligtvis mellan april till oktober och den är aktiv när det är snöfritt och över +5 grader varmt. Fästingen är väldigt temperaturkänslig och tycker inte om när det är för kallt för då fryser den ihjäl. Blir temperaturen lägre än +5 grader C så kryper fästingen ner och gömmer sig under marken. Stiger temperaturen över +32 grader C så dör den. Vid en mild vinter så blir det fler fästingar nästa vår och sommar. Vid två milda vintrar på rad så blir det mycket fästingar med många sjukdomsfall som följd.

Fästingen är beroende av en hög luftfuktighet för den kan inte dricka vatten utan tar upp vätska via kroppsytan. Fästingen trivs när luftfuktigheten är över 93 %. Det gör att det finns mer fästingar kring kusterna och sjöar och i områden med högt skuggande gräs. Fästingen tycker om när det är solsken ena dagen och regn den andra vilket ger en högre luftfuktighet. Långa perioder av torka och värme gillar inte fästingen. Att sköta sin trädgård och hålla gräset kort så att vinden torkar upp gräsmattan är viktig för då trivs inte fästingen.

Det läggs ner mycket forskning på hur fästingen fungerar och framför allt hur olika smittämnen överförs och då till oss människor i huvudsak. Mycket talar för att vi har mycket fler fästingar nu än för 10 - 20 år sedan. Man ser fästingar längre norr utöver i Sverige och även längre söderut där man inte sett fästingar förut. En bidragande orsak till fästingarnas spridning är nog de tecken på klimatförändring som vi ser nu.

TBE och Borrelia Patientföreningen 2006-03-20/Christer Edlund